

Артеменко В.О.

УДК 65.012

ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА АПК

Постановка проблеми. Одною з актуальних проблем розвитку економічної науки та вітчизняної економіки постає завдання розробки та здійснення ефективних заходів виведення з кризи аграрного комплексу України. Актуальність та першочерговість даного питання обумовлюється важливістю сільськогосподарського виробництва в плані гарантування продовольчої безпеки держави, а також необхідністю розвитку сільських поселень та забезпечення достатнього рівня матеріально-соціального захисту сільського населення. На сьогодні агропромислове виробництво посідає провідне місце в економіці України. В ньому виробляється близько 15 % валового внутрішнього продукту, зосереджено 12 % виробничих фондів, працює майже 22 % зайнятих у галузях економіки, з них у сільськогосподарських підприємствах різних форм господарювання – 2,5 млн. осіб, ще 1,9 млн. – в господарствах населення. У галузі безпосередньо задіяне найбільше багатство країни – її земельний фонд, який досягає 42 млн. га сільськогосподарських угідь [2]. Від стійкого розвитку агропромислових підприємств, розвитку їх конкурентних переваг залежить стан й робота інших підприємств в країні й добробут населення. Світова й національна конкуренція вимагає від українських агропромислових підприємств максимально звернути увагу на власну конкурентні переваги.

Аналіз досліджень і публікацій. Підхід формування конкурентних переваг агропромислових підприємств утворює певну сукупність поглядів та способів з її розробки [1, 3, 4, 6, 7]. Через те, що сучасний стан характеризується відсутністю єдиної підходу формування і розвитку конкурентних переваг підприємств [1, 3, 4], автору представляється доцільним її розробка на підставі досвіду вітчизняних і зарубіжних учених, практики діяльності підприємств.

Мета статті – наведення результатів з розробки підходу до формування конкурентних переваг підприємств АПК.

Основний матеріал. Підходом є комплекс основоположних ідей, принципів, правил, що розкривають сутність і взаємозв'язки певної системи й дозволяють визначити систему показників, чинників і умов, що сприяють вирішенню проблеми, розвитку підприємства. Авторський підхід до формування конкурентних переваг агропромислових підприємств базується на формуванні й реалізації потенціалу й можливостей підприємства протистояти впливу чинників і елементів зовнішнього середовища. Результатом виявлення і розробки складових елементів опору зовнішньому середовищу, розробки і використання інструментів впливу на елементи внутрішнього й зовнішнього середовища є досягнення цілей діяльності підприємства, збільшення його вартості, підвищення стабільності й конкурентних переваг, збільшення ступеня довіри суспільства до підприємства, його діяльності і продукції. Елементи опору зовнішньому середовищу і впливи на нього формуються завдяки наявності сильних складових внутрішнього середовища, а також глибокому аналізу чинників і елементів зовнішнього середовища, які найбільшою мірою впливають на підприємства галузі.

Сукупність елементів зовнішнього середовища можна об'єднати в кілька груп: державне регулювання; товарні ринки; ринкова інфраструктура; природно-ресурсний потенціал галузі; трудові ресурси галузі й ін. Істотним завданням при формуванні конкурентних переваг є вивчення чинників, що найбільшою мірою впливають на підприємство, його діяльність і продукцію, усе те, на що звертає увагу суспільство [7]. У сукупності чинників, що впливають на конкурентні переваги підприємства, обумовлюють зміни на підприємстві, можна виділити кілька груп.

Формування конкурентних переваг підприємств, можна представити як процес, що характеризується відповідною методологією та інструментарієм. Формування конкурентних переваг підприємств є комплексною системою. Такій системі притаманна наявність мети, елементів, взаємозв'язку між ними й зовнішнім середовищем.

Принципи є провідними для процесу пізнання, коли сам процес пізнання відбувається з використанням методів. Формування конкурентних переваг підприємств здійснюється на основі таких принципів: достатності для забезпечення функціонування і розвитку підприємства; адаптивного до змін зовнішнього і внутрішнього середовища; стабільності, що визначається життєвим циклом підприємства; саморегулювання і саморозвитку відповідно до динаміки внутрішнього середовища; гнучкості для реакції на дії зовнішнього середовища й розвитку підприємства.

Основні характеристики конкурентних переваг підприємств: структура, тобто елементи, що складають конкурентні переваги підприємства, їх взаємозв'язок і взаємозалежність; вплив конкурентних переваг підприємства на його розвиток і розвиток суспільства; ресурси, необхідні для формування і розвитку конкурентних переваг підприємства; знання, навички й уміння менеджерів, що дозволяють використати ресурси для формування конкурентних переваг підприємства.

Найдоцільнішим і ефективним для вирішення проблеми формування і розвитку конкурентних переваг підприємства є використання сучасних концепцій менеджменту, які використовують взаємодію процесного, системного й ситуаційного підходів. Процесний підхід визначає формування і розвиток конкурентних переваг підприємства у вигляді серії послідовних, безперервних, взаємопов'язаних дій, спрямованих на досягнення цілей підприємства. Він може бути відрекомендований як взаємозв'язок між функціями підприємства, сполучними процесами й керівництвом персоналом як особливим видом управлінської діяльності. Поняття "системність" характеризує впорядкованість системи управління конкурентоспроможністю підприємства, її цільову орієнтацію, а комплексність підкреслює взаємодію і взаємообумовленість елементів. З погляду системного підходу, конкурентні переваги підприємства можуть

бути представлені у вигляді властивості соціально-економічних систем. Вони впливають на процес адаптації до впливу зовнішнього середовища з метою збереження або розвитку переваг підприємства [5].

Ситуаційний підхід до формування конкурентних переваг підприємства припускає облік реакції на різні ситуації, що відбуваються за межами дії підприємства й усередині нього. Ситуація – це сукупність обставин, що здійснюють вплив на об'єкт дії. У визначенні ситуації вирішальну роль відіграє збір інформації та її аналіз. Адекватність оцінок ситуації визначає правильність формування конкурентних переваг підприємства. Тому менеджери повинні постійно визначати ситуацію, що склалася, і ухвалювати управлінські рішення залежно від неї. Ураховуючи ці підходи до менеджменту, можна виділити основні умови формування конкурентних переваг підприємства:

- системний підхід, який полягає в тому, що кожне економічне явище розглядається й оцінюється у взаємодії з іншими явищами, при цьому вся решта елементів об'єкта й процесів залежна від того, що відбувається в ньому, з обліком як внутрішніх, так і зовнішніх чинників;

- комплексне вирішення проблеми, яке припускає, перш за все, досягнення пропорційності й збалансованості виробничих ресурсів як за обсягом, так і за часом їх використання на основі глибокого аналізу організаційних, економічних, технічних і соціальних умов і чинників виробництва;

- розгляд конкурентних переваг як цілеспрямованої системи, що має кілька цілей; постановка кількох цілей на верхньому рівні пояснюється прагненням підприємства до постійного розвитку виробництва, фінансів, збуту;

- моделювання цілісної системи управління конкурентоспроможністю підприємства з урахуванням того, що зміна одного елемента обов'язково торкнеться й інших елементів, пов'язаних з ним безпосередньо або через інші елементи.

Інструментарій містить способи формування і розвитку конкурентних переваг підприємства. В умовах міжфункціональних зовнішніх і внутрішніх зв'язків, що ускладнилися, постають питання з формування організаційного механізму формування конкурентних переваг підприємства [6].

Механізм управління конкурентоспроможністю підприємства, має забезпечити ефективну комплексну підтримку й розвиток конкурентних переваг підприємства, бути адекватним сучасним вимогам, ураховувати динаміку кон'юнктури ринку, ґрунтуватися на принципах адаптивності та створювати можливості для гнучкого і швидкого ухвалення управлінських рішень.

Організаційний механізм управління конкурентоспроможністю підприємства з чітко поставленою метою функціонування повинен містити комплекс постійно діючих інноваційних, інвестиційних, маркетингових, матеріальних, організаційно-управлінських, соціальних, кадрових заходів, спрямованих на встановлення, забезпечення й підтримку потрібного рівня конкурентних переваг підприємства [4, 5, 6].

Підхід до формування конкурентних переваг підприємства передбачає: використання загальних методологічних підходів й принципів до процесу формування і управління конкурентоспроможністю підприємства; обґрунтування використання інструментарію формування конкурентних переваг підприємств; конкурентні переваги підприємства як взаємодію сукупності її елементів, кожний з яких характеризує можливості підприємства, має внутрішню структуру й особливості; використання загальних і спеціальних функцій менеджменту, серед яких виділяється функція діагностики конкурентних переваг підприємства.

Впровадження підходу досягається на основі створення організаційного механізму управління конкурентоспроможністю підприємств, дія якого спрямована на стратегічний розвиток агропромислового підприємства й досягнення його цілей. Комплексна система формування конкурентних переваг підприємства є складною, динамічною, відкритою системою, оскільки: по-перше, процес формування конкурентних переваг складається з досить великої кількості етапів; по-друге, здійснення всіх етапів формування конкурентних переваг відбувається в результаті їх тісного взаємозв'язку, який відображає реалізацію принципу зворотного зв'язку; по-третє, цей процес характеризується наявністю численних зв'язків із елементами зовнішнього середовища.

Беручи за основу однієї з ознак систем – спостережуваність, можна регулювати й управляти конкурентоспроможністю за вхідними і вихідними потоками, суттєво не вникаючи в зміст процесів, що відбуваються усередині підприємства, а сформувати необхідну роботу елементів внутрішнього середовища з подальшою перевіркою адекватності результатів її діяльності сучасним вимогам ринку й суспільства через призму впливу й компенсаторних можливостей конкурентних переваг підприємства. Але такий підхід виключає можливість впливу на багато процесів, що відбуваються всередині системи. Уявляється можливим, що в сучасних умовах забезпечити високий рівень конкурентних переваг підприємства можна тільки тоді, якщо максимально підвищити якість продукції, її екологічність і безпечність, проникати в процес виробництва й реалізації продукції, спеціалізувати систему управління підприємством, організувати моніторинг і контроль на всіх етапах виробництва й життєвого циклу підприємства. Для цього доцільно дослідити чинники впливу на ефективність складових елементів конкурентних переваг підприємства, механізми впливу цих чинників, і розробити систему оцінки вимірювання результатів їх впливу.

До аналізу чинників, що визначають існування і розвиток того або іншого суб'єкту, учені звертаються постійно, і це не є новим, але частіше за все чинники розглядаються як причини виникнення події. Чим детальніше розглядаються чинники, тим більш дієвий інструмент дії одержує менеджмент підприємства. Одним із головних завдань при формуванні конкурентних переваг підприємства на базі організаційних зусиль є виявлення, систематизація і класифікація всієї сукупності чинників, що визначають конкурентні

преваги підприємства; розробка методики вимірювання кількісних характеристик дії цих чинників і формування на цій основі методологічної бази формування конкурентних переваг підприємства.

Висновки. У нових економічних умовах, що формуються в Україні в умовах наслідків світової фінансової кризи і ринкових відносин, важливо розробити механізм створення й управління конкурентними перевагами підприємств, які, з одного боку, відповідають особливостям розвитку аграрних підприємств в умовах національної економіки, а з іншого – тенденціям і чинникам її розвитку. Формування і управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах ринкової економіки має проводитися в ході робіт зі всебічного аналізу діяльності конкурентів, можливостей підприємства й оцінки ефективності його діяльності. Найважливіше завдання управління підприємством в ринкових умовах функціонування полягає в забезпеченні підприємством можливості досягнення необхідної переваги перед іншими конкурентами. Ті підприємства, які використовують і розвивають конкурентні переваги в конкурентній боротьбі, як показує досвід зарубіжних країн, виявляються сильними, стабільними, прибутковими. У зв'язку з цим розвиток переваг підприємств є важливим стратегічним завданням, що вимагає своєчасного вирішення.

Джерела та література:

1. Кулешова Г. М. Конкуренція і конкурентні переваги в агропромисловому виробництві / Г. М. Кулешова // Економіка АПК. – 2008. – № 3. – С. 126-132.
2. Продовольственная безопасность Украины и пути вхождения Украины в "новую экономику" : монография / В. Г. Ткаченко, В. И. Богачев и др. – Луганск : Книж. світ, 2004. – 160 с.
3. Саблук П. Т. Агропромисловий комплекс України : стан, тенденції та перспективи розвитку / П. Т. Саблук. – К. : ІАЕ УААН, 2002. – 647 с.
4. Светуных С. Г. Конкуренция и предпринимательские решения / С. Г. Светуных, А. А. Литвинов. – Ульяновск : "Корпорация технологий продвижения", 2000. – 543 с.
5. Томилов В. В. Менеджмент / В. В. Томилов, Л. Н. Бабкина, Е. В. Песоцкая. – М. : Юрасит-издат, 2003. – 591 с.
6. Фатхудинов Р. А. Конкуренциоспособность организации в условиях кризиса : экономика, маркетинг, менеджмент / Р. А. Фатхудинов. – М. : Маркетинг, 2002. – 886 с.
7. Формування та оцінювання потенціалу підприємства : навч. посіб. / Т. В. Калінеску, Ю. А. Романовська, С. Ф. Большенко, О. В. Маслош, Н. В. Швець, Г. В. Пчелинська, О. Д. Кирилов. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2007. – 352 с.

Безматерных В.Г.

УДК 331.101.3

ГЛОБАЛИЗАЦИЯ ЭКОНОМИКИ И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА СОЦИАЛЬНО-ТРУДОВУЮ СФЕРУ В УКРАИНЕ

Актуальность данной темы исследования состоит в том, что происходящая в настоящее время глобализация экономики оказывает существенное влияние на экономическую, политическую, культурную жизнь фактически всех стран мира. В настоящее время наблюдается небывалое усиление влияния глобализации на развитие мировой экономики в целом и ее социально-трудовую сферу в частности.

Постановка проблемы. В отличие от исследования экономических и научно-технических аспектов глобализации, которые можно признать достаточно обстоятельными, исследования влияния глобализации на социально - трудовую сферу являются менее масштабными и комплексными. Но именно социально-трудовая сфера является наиболее уязвимым звеном влияния глобализации. Об этом свидетельствуют серьезные социальные проблемы, с которыми сталкиваются большинство стран мира, в том числе и Украина. Многоплановость рассматриваемой проблематики вынуждает остановиться лишь на отдельных ее аспектах, а именно, общемировых тенденциях влияния глобализации на социально - трудовую сферу, а также в Украине.

Объектом исследования является глобализация экономики.

Предметом исследования является влияние глобализации экономики на социально-трудовую сферу в Украине.

В научной литературе проблематика глобализации мирового хозяйства начала широко освещаться в последнее десятилетие. В экономической науке Украины исследованию проблем глобализации экономики посвящен целый ряд научных трудов украинских ученых. Таких как: О. Билорус, А. Шнипко, А. Филиппенко и др.

Вместе с тем, в исследуемой теме, остается множество вопросов требующих дальнейшего изучения. В это связи, *целью* данной статьи является разработка ключевых теоретических аспектов влияния глобализации экономики на социально-трудовую сферу в Украине.

Достижение данной цели предполагает решение следующих *задач*:

- обобщить, систематизировать взгляды ведущих отечественных и зарубежных экономистов на социально-экономическую природу глобализации экономики;
- проанализировать влияние глобализации экономики на социально-трудовую сферу в странах с развитой рыночной экономикой;
- исследовать негативное воздействие глобализации экономики на рынок труда в Украине;